

У свою чергу, закріплення поняття «електронних доказів» в Кримінальному процесуальному кодексі має враховувати специфіку кримінального провадження, зокрема в частині диференційованих прав та обов'язків сторін процесу. Напрацювання підходів щодо використання електронних доказів в кримінальному провадженні повинно, з одного боку, відповідати загальній ідеї щодо правил використання електронних доказів в рамках судочинства України, а з іншого боку – зберігати дотримання прав і свобод учасників кримінального провадження для виконання завдання кримінального провадження.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу, Цивільного процесуального кодексу, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України 03.10.2017 р. № 2147-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19#Text> (дата звернення 24.03.2025).
2. Ханін С. Ототожнення електронного та матеріального носія не є питанням права, а питанням фізики. *Закон і бізнес*. 2025. URL: <https://zib.com.ua/ua/165973.html> (дата звернення: 24.03.2025).
3. Шаблистий В. В. Цифрова ера кримінального процесу: можливості ІТ-систем у досудовому розслідуванні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. №1/2025. С. 630-633.
4. Суддя ВС проаналізувала критерії допустимості й достовірності електронних доказів у кримінальному процесі. *Верховний Суд*. 2025. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1751385/> (дата звернення: 24.03.2025)
5. Постанова Верховного Суду від 03.08.2022 р. у справі № 910/5408/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106078971> (дата звернення: 24.03.2025)

МІСЦЕ ІНСТИТУТУ ВОЛОДІННЯ В ОНОВЛЕНОМУ ЦИВІЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ

Гейнц Руслана Миколаївна,

кандидатка юридичних наук, доцентка,
завідувачка кафедри цивільного права

Системні зміни, покладені в основу рекодифікації цивільного законодавства, змістовно і структурно торкаються усіх книг чинного Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) [5] і, зокрема, книги третьої, положення якої в частині правового регулювання володіння з моменту прийняття цього кодексу сприймалися неоднозначно. Практично одразу з'явилися критики найменування книги третьої, видів речових прав, відсутності легального закріплення поняття «речове право» і, особливо, положень, які стосуються інституту володіння. З плином часу все частіше в наукових публікаціях піддавалися критиці структура книги третьої ЦК України та положення глави 31 «Право володіння чужим майном», відповідно до якої володіння є різновидом речових прав на чуже майно.

Загальновизнано, що місце правового явища в системі права значною мірою залежить від розуміння його правової природи. Коли йдеться про «володіння» як правову категорію, то сьогодні цей термін може набувати таких значень, як: 1) одне

із повноважень власника (правомочність володіння, ч. 1 ст. 319 ЦК України); 2) елемент інших речових прав (емфітевзису, суперфіцію тощо); 3) елемент зобов'язальних прав (володіння виникає з договору зберігання, найму, застави тощо); 4) фактичне (безтитульне) володіння, яке не ґрунтується на праві і якому правом надано захист (ч. 3 ст. 397 ЦК). Слід погодитися із Г. Г. Харченком, який зазначає, що за чиним ЦК України панування над об'єктом може бути двох видів: фактичним (інститут володіння) та правовим (речові права) [4, с. 43].

Прикладом фактичного володіння може слугувати ситуація, коли незаконний добросовісний володілець фактично панує впродовж певного часу над річчю і може набути на неї право власності за набувальною давністю (ст. 344 ЦК). Ще один приклад фактичного володіння – це володіння річчю, отриманою за недійсним правом чином або володіння нерухомим об'єктом, право власності на який не зареєстровано.

З аналізу положень глави 31 чинного ЦК України вбачається, що у ній право володіння розглядається як речове право на чуже майно. Такий підхід законодавця не є однозначним, оскільки у цій же главі (ч. 3 ст. 397 ЦК) міститься положення про те, що фактичне володіння майном вважається правомірним, якщо інше не випливає із закону або не встановлено рішенням суду. З цього приводу В. В. Цюра правильно зауважує, що «при регламентації володіння як речового права на чуже майно законодавець не здійснив розмежування до кінця термінів «право володіння» і «фактичне володіння», оскільки за своїм змістом вони суттєво різняться» [3, с. 786].

Важливо зазначити, що у первинному проєкті ЦК України (1996 р.) глава, в якій закріплювався інститут володіння, ґрунтувалася на концепції володіння як факту і була присвячена регулюванню фактичного володіння, а не права володіння [2, с. 690]. Однак, прийнята у 2003 році і чинна сьогодні редакція ЦК України закріплює інший підхід до володіння, а саме як вид речових прав на чуже майно. На думку Р.А. Майданика це «нівелює ідею володіння як такого, суперечить усталеним доктринальним підходам й ускладнює формування узгодженої судової практики з цих питань» [2, с. 690].

Аналіз положень, викладених у Концепції оновлення ЦК України, засвідчує, що її розробники прагнуть в оновленому ЦК України визнати володіння фактичним станом, що породжує правові наслідки [1, с. 21] і не розглядати володіння як вид речових прав. Такий підхід, безумовно, заслуговує на підтримку. З цього приводу свого часу зазначалося, що «... коли володіння є правом, то як і будь-яке інше право воно вже захищається законом і якогось спеціального захисту не потребує. Інша справа – надання захисту фактичному володінню, володінню-факту. І саме воно, на думку дослідників, повинно бути відображене у Кодексі» [3, с. 785]. Сутність фактичного володіння полягає у тому, що майно перебуває у сфері панування його володільця, під його владою або під його контролем.

Цивільне законодавство України розмежовує законне (титульне і безтитульне) і незаконне (добросовісне і недобросовісне) володіння. При цьому титульне володіння не пов'язується з фактичним перебуванням майна під безпосередньою владою володільця [2, с. 694]. Відтак пропонується розмежовувати похідне володіння (володільцем є особа, яка має титул) і опосередковане володіння (володільцем є особа, яка отримала майно від титульного володільця).

Коли йдеться про володіння як фактичний стан, виокремлюють об'єктивний і суб'єктивний критерії. Об'єктивний критерій характеризується пануванням над річчю, суб'єктивний – наміром ставитися до речі як до своєї або як до чужої. В Концепції пропонується впровадити в ЦК України положення про пряме або опосередковане володіння. Володінням пропонується визнавати пряме або опосередковане утримання речі, поєднане з наміром ставитися до неї як до своєї і панувати над нею як власник або суб'єкт обмеженого речового права. Утримання речі не для себе є триманням [1, с. 21]. Володіння є прямим, якщо фактичне володіння річчю здійснюється володільцем як своєю особисто або через уповноважену особу. Володіння є опосередкованим, якщо воно фактично здійснюється через носія обмеженого речового права [1, с. 21-22].

Зміна підходу до інституту володіння зумовлює структурну перебудову книги третьої, оскільки, як правильно зазначається в Концепції, «у цьому випадку володінню має бути відведено окремий розділ, який слідуватиме за розділом «Загальні положення» та передуватиме розділам, присвяченим речовим правам» [1, с. 21].

Список використаних джерел

1. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ : Видавничий дім «АртЕк», 2020. 128 с.
2. Майданик Р. А. Речове право. Київ : Алерта, 2019. 1102 с.
3. Цюра В. В. Загальна характеристика речових прав на чуже майно. *Цивільне право України. Загальна частина* : підручник / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика. 3-тє вид., перероб. і допов. Київ : Юрінком Інтер, 2010. С. 782-799.
4. Харченко Г.Г. Речові права : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 432 с.
5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. (дата оновлення: 10.01.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

ПРАВО НА СПОЖИВЧУ ОСВІТУ У ЄС

Гришко Уляна Петрівна,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права

З розвитком цифрових технологій, зростанням на ринку кількості товарів, перед споживачами постає проблема інформаційного перевантаження під час купівлі товарів, отриманні послуг, як онлайн, так і офлайн. Незважаючи на те, що на сьогодні споживачі необмежені в доступі до будь якої інформації, проте вони не мають достатніх знань про свої права, можливості зробити правильний вибір і захистити себе. Цьому може сприяти споживча освіта, яка є важливим інструментом для розширення можливостей споживачів, їх участі у цивільних правовідносинах як самостійного і захищеного суб'єкта. Споживчу освіту можна розглядати – як систему заходів, спрямованих на надання споживачам знань, навичок та вмінь приймати обґрунтовані рішення щодо товарів і послуг, захисту від недобросовісної комерційної практики.

Закон України «Про захист прав споживачів» від 12.05.1991 року в узагальненому вигляді декларує право споживача на споживчу освіту, передбачаючи у ч. 2